WIKIPÉDIA

Koreai nyelv

A Wikipédiából, a szabad enciklopédiából

A **koreai nyelv** (délen: 한국어, *hangugo*; északon: 조선말, *csoszonmal*) Észak- és Dél-Korea hivatalos nyelve, Kína Jenpien Koreai Autonóm Tartománya két hivatalos nyelvének egyike. A koreai nyelvnek nagyjából 78 millió beszélője van. Régen hivatalos írásjelkészlete a handzsa volt, mely a kínai írásjegyekből, azok koreai kiejtésével jött létre. A XV. században Nagy Szedzsong létrehozott egy nemzeti írásrendszert, melyet hangulnak (Észak-Koreában: csoszongul) neveznek, de ezt csak 1945 óta használják teljeskörűen.[2]

A koreai nyelv Korea kettéosztottsága révén mára egyértelműen két változatra osztott. Ennek megfelelően beszélhetünk külön észak-koreai és dél-koreai nyelvről. Ezek sztenderdje más nyelvjárási sajátosságokat követnek, s a két ország elszigeteltsége miatt a különbségek felerősödtek a két nyelvváltozat között.

Vita tárgyát képezi a koreai nyelv nyelvcsaládokba történő besorolása is. Néhány nyelvész az altaji nyelvek közé sorolja, míg mások szerint szigetnyelv. Többek szerint a japán nyelv távoli rokona. A japánhoz hasonlóan morfológiáját tekintve ez is agglutináló, míg szintaxisát tekintve alany–tárgy–ige szórendet használó nyelv.

Koreai nyelv
Észak-Koreában 조선어
Dél-Koreában 한국어

Beszélik	Észak-Korea, Dél-Korea, Kína
Terület	Kelet-Ázsia
Beszélők száma	78 millió[1] fő
Nyelvcsalád	altaji vagy szigetnyelv
Írásrendszer	Északon csoszongul - Délen hangul, hangul és handzsa keveréke (néhány hivatalos dél-koreai irat), cirill ábécé (koreaiak a volt Szovjetunió területén)
Rang	13
Hivatalos állapot	
Hivatalos	Észak-Korea Dél-Korea Kína (regionális)
Nyelvkódok	
ISO 639-1	ko
ISO 639-2	kor
ISO 639-3	kor (http://www.sil.org/iso639-3/documentation.asp?id=kor)

Tartalomjegyzék

További információk

A Wikimédia Commons tartalmaz *Észak-Koreában 조선어 Dél-Koreában 한국어* témájú médiaállományokat.

Nevei

A koreai nyelv koreai változatai Koreának az Észak- és Dél-Koreában használt különböző elnevezésein alapulnak.

Dél-Koreában a nyelvet leginkább úgy hívják, *Hangugmal* (한국말; 韓國말), vagy hivatalosabban, *Hangugo* (한국어; 韓國語) vagy *Kugo* (국어; 國語; szó szerinti fordításban „országnyelv”).

Észak-Koreában és Kínában, a Jenpien Koreai Autonóm Tartományban a nyelv leggyakoribb neve *Csoszonmal* (조선말; handzsával: 朝鮮말), vagy sokkal hivatalosabban *Csoszono* (조선어; 朝鮮語).

Más részről a Szovjetunió utódállamaiban élő koreaiak, akik magukat Korjo-szaramoknak (más néven *korjoinoknak* [고려인; 高麗人; szó szerinti fordításban, „korjói emberek”) nevezik, nyelvüket *korjomalnak* (고려말; 高麗말) nevezik. Szintén gyakran használt megnevezése a kissé ugyan régiesen csengő urimal (우리말; *nyelvünk*).

Kína összefüggően uralt területein miután 1992-ben diplomáciai kapcsolatok alakultak ki Kína és Dél-Korea között, a Jenpienben és Észak-Koreában használt nyelvet csaohszienjü vagy ennek rövidebb formáján csaojü nevezik, míg a Dél-Koreában használt nyelv neve hankuojü vagy ennek rövidített alakja, a hanjü.

Besorolása

A modern koreai nyelv besorolása bizonytalan, s egy egységesen elfogadott elmélet hiányában az óvatos nyelvészet a nyelvet izolált nyelvként jellemzi.

Másrészről viszont Ramstedt 1928-as cikkének publikálása óta több nyelvész[3] azt az elméletet támogatja, mely szerint a koreai nyelv egy altaji nyelv, vagy az előaltaji rokona. A koreai abban hasonlít a többi altaji nyelvhez, hogy olyan nyelvtani megoldások hiányoznak belőle, mint a névelő, a flexió és a vonatkozó névmás. Azonban napjainkban a nyelvészek egyetértenek abban, hogy tipológiai hasonlóságok alapján nem lehet egy nyelv általános jellemzőire, eredetére következtetni,[4] mert ezek a tulajdonságok tipológiailag összefüggnek, s az egyik nyelvből gyorsan átveheti egy másik.[5] Olyan tipológiai eltérések pedig, mint a középmongolban a nemek egyeztetése,[6] az altaji rokonság elmélete ellen szólnak.[7]

A szókészletben megmutatkozó átfedések és a nyelvtani hasonlóságok miatt többen érvelnek amellett, hogy a koreai a japánnal áll rokonsági kapcsolatban. Ezeket a kapcsolatokat olyan kutatók dolgozták ki részletesen, mint Samnuel E. Martin[8] és Roy Andrew Miller.[9] Szergej Sztarosztin (1991) úgy találta, hogy a japán és a koreai 100 szavas Swadesh-lista 25%-a megegyezik. Amennyiben ez a felfedezés igaz, a két nyelv sokkal közelebb van egymáshoz, mint akármelyik másik nyelvhez az altaji nyelvcsaládból.[10]

Alexander Vovin mellett más nyelvészek is úgy érvelnek, hogy a hasonlóságok legfőbb oka nem a genetikai kapcsolatrendszerben, sokkal inkább egy nyelvi hasonulásban és a koraiból a nyugati ójapánba történt szóátvételekben keresendő.[11] Erre jó példa lehet a középkoreai *szam* < előkoreai *aszam* ‘kender’ és a japán *asza* ‘kender’.[12] Ez rokon szónak tűnik, azonban míg a nyugati ójapán és az északi rjúkjú nyelvekben jól dokumentáltnak tekinthető, a keleti ójapánban csak összetételekben kerül elő, és csak a déli rjúkjú nyelvjárás három alcsoportjában fordul elő. Ehelyett ilyen jelentésben a nyugati ójapán és a déli rjúkjú nyelvben a *wo* változat fordul elő. Így valószerű az a feltételezés, hogy ez egy átvett kifejezés.[13]

Története

A mai koreai nyelv az ókoreaiból a középkoreai és a modern koreai nyelven keresztül fejlődött ki. Az továbbra is viták tárgyát képezi, hogy a koreai nyelv az altaji nyelvcsalád tagja-e, hogy az előkoreai ebből a gyökérből fejlődött-e ki. A koreai háború idején mélyült el az északi és a déli nyelvjárások közötti eltérés. Ekkor a kiejtésben, az igeragozásban és a szókészletben is megmutatkoztak a különbségek.

Nyelvjárások

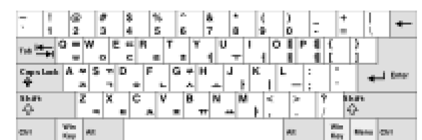

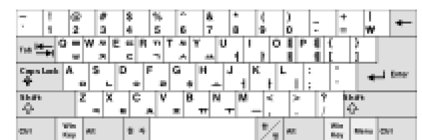
Nyelvjárások

Hangtan

A koreai nyelv tizennégy mássalhangzóból (자음, csaum) és tíz magánhangzóból (모음, moum) áll.[14] Öt mássalhangzó megkettőződik, ezzel jelölve az erőteljesebb, „kemény” ejtést. A tíz magánhangzó segítségével 11 további kettőshangzó alkotható.

Írás

Az észak-koreai billentyűkiosztás...

...és a déli változat

A hangul a koreai nyelv ábécéje, amelynek kialakítását hagyományosan Nagy Szedzsong királynak tulajdonítják az 1440-es években.[2] Az egyik leginkább tudományosnak tartott, jelenleg is használatban lévő ábécé a világon.[15] A nyelvet korábban handzsával, azaz a koreai nyelvre adaptált kínai írásjegyekkel írták. Bár Szedzsong hivatalossá tette a hangult, a konfucianizmus és a kínai kultúra befolyása miatt egészen 1945-ig nem nagyon használták.[2] A hangul a hivatalos írásmód Észak-Koreában és Dél-Koreában. A két változat között van némi eltérés a helyesírásban és a kiejtésben, továbbá Északon **csoszongul** a megnevezése.

A hangul összesen 24 gyökből (betűből) áll, 10 magánhangzóból és 14 mássalhangzóból.[2] A gyökök a latin írással ellentétben nem feltétlenül egymást követik, hanem egységekbe rendeződnek. Egy egység egy szótagot jelöl, például a *han* szótag írásképe 한, amely három gyökből (betűből) áll, ezek a ㅎ *h*, az ㅏ *a* és az ㄴ *n*. Egy egység kettő–öt gyökből állhat, ebből egy mindenképpen mássalhangzó és egy magánhangzó. Összesen 11 172 egységet lehet a segítségükkel létrehozni,[16] azonban nem mindegyik létező szótag a nyelvben.

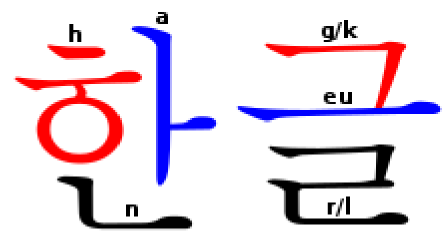
A hangul rendszert bevezető, 1446-ban publikált *Hunmindzsongum* dokumentum 1997-ben bekerült az UNESCO A világ emlékezete programjába.[17]

A technológia fejlődésével, a számítógépek megjelenésekor nem volt közös megállapodás a billentyűzetről, így a hajdani állam két utódja külön kiosztást használ.

Gyökök

A hangul ábécé gyökökből (betűkből) illetve digráfokból áll, melyek koreai elnevezése *csamo* (자모).[18] A 24 gyök (betű) 27 digráfot alkothat. A 24 gyökből 14 mássalhangzót (자음, csaum[14]) és tíz magánhangzót (모음, moum[14]) jelöl. Öt mássalhangzó megkettőződik, ezzel jelölve az erőteljesebb, „kemény” ejtést. A

tíz magánhangzó segítségével 11 további kettőshangzó alkotható.

A *hangul* szó koreai betűkkel

Mássalhangzók[* 1]

ㄱ	ㄴ	ㄷ	ㄹ	ㅁ	ㅂ	ㅅ	ㅇ	ㅈ	ㅊ	ㅋ	ㅌ	ㅍ	ㅎ
g/k	n	d/t	r/l	m	b/p	sz	- / ng	cs/dzs	csh	kh	th	ph	h
ㄲ		ㄸ			ㅃ	ㅆ		ㅉ					
kk		tt			pp	ssz		ccs					

Magánhangzók[* 1]

	Alap						+i				
Alap	ㅏ	ㅓ	ㅗ	ㅜ	ㅡ	ㅣ	ㅐ	ㅔ	ㅚ	ㅟ	ㅢ
	a	o	o	u	u	i	e	e	ö	ü	i
j+	ㅑ	ㅕ	ㅛ	ㅠ			ㅒ	ㅖ			
	ja	jo	jo	ju			je	je			
v+	ㅘ	ㅝ					ㅙ	ㅞ			
	va	vo					ve	ve			

Nyelvtan

A koreai nyelv agglutináló nyelv, nyelvtana lényegesen különbözik az európai nyelvek többségétől, de mutat hasonlóságokat például a törökkel, illetve a japánnal.[19][20] A koreai nyelvben nincs névelő, elöljárószó, sem személyragozás, és nem ismeri a nyelvtani nemeket. Szórendje SOV (alany–tárgy–ige), és viszonylag kötött. Nagy hangsúlyt kap a tiszteletiség, amely különféle toldalékokkal fejezi ki a beszélő és a hallgató közötti társadalmi viszonyt.[21][22]

Különbségek az északi és a déli koreai nyelv között

Észak-Korea a szocialista országoktól, főként a Szovjetuniótól vett át új szavakat, míg Dél-Korea az amerikai angol kifejezéseket vette át. Emellett Észak-Koreában elkezdtek új, önálló szavakat megalkotni adott külföldi kifejezésekre, így például a fánkot elkezdték karakcsippangnak, tehát *karikakenyérnek*

hívni.[23] 1949-ben Észak-Koreában betiltották a kínai írásjegyek használatát, kivéve tudományos szövegekben. Még ebben az évben elkezdték betiltani a külföldi eredetű *reakciós* szavakat és kifejezéseket, eközben pedig Kim Dubong vezetésével megkezdődött a koreai nyelv újratervezése, logikusabbá tétele. Az *Új Koreai Helyesírás* azonban nem nyerte el a vezető, Kim Ir Szen tetszését, és a kutatások vezetője 1958-ban tisztogatások áldozata lett.[24][25]

Az 1960-as években Kim Ir Szen megbízásából ismét elkezdték reformálni a koreai nyelvet, ahol az addigi szabványos szöuli dialektussal ellentétben a phenjanit vették kiindulópontnak. Ezt az északi kormány később a koreai nyelv *tiszta*, ideológiailag megfelelő válfajának tekintette, és *kultúrnyelvnek* (문화어; munhvao) nevezte el.[26] Az egyik alaptézise, hogy szóösszetételeknél elhagyják a közbeékelődő úgynevezett szai siot hangot, tehát míg Dél-Koreában az evőpálcikára azt mondják, hogy 젓가락 (csokkarak), az eső hangjára pedig azt hogy 빗소리 (pisszori) addig északon ezek 저가락 (csogarak) és 비소리 (piszori) alakban használatosak.[27]

A Dél-Koreában végbement helyesírási reformok – melyek során a szó eleji R és N hangokat számos kivételtől eltekintve eltörölték vagy felcserélték, így például a *rjori*ból *jori*, a *rodong*ból *nodong* lett – sem könnyítették meg a helyzetet.[27][28]

A különbségek elfedése végett a 2000-es évek elején az északi és déli vezetés megállapodott egymással, hogy alkotnak egy közös helyesírási szótárat, de erre a megromlott diplomáciai kapcsolatok miatt végül nem került sor.[29]

Néhány példa a különbségekre:

Magyarul	Észak-Korea	Dél-Korea
Cselezés	곱침 *(kopcshim)*	드리블 *(turibul)*
Zsákolás	꽂아넣기 *(kkodzsanokhi)*	덩크 슛 *(tongkhu sut)*
Hajszárító	머리건조선풍기 *(morigondzsoszonphunggi)*	헤어드라이어 *(heoduraio)*
Szálloda, vendéglő	려관 *(rjogvan)*	여관 *(jogvan)*
TV-csatorna	텔레비죤 통로 *(thellebidzsjon thongno)*	텔레비전 채널 *(thellebidzson cshenol)*
Szoprán	녀성고음 *(nyoszonggoum, "női magas hang")*	소프라노 *(szophurano)*
Mezzoszoprán	녀성중음 *(nyoszongdzsungum, "női közepes hang")*	메조소프라노 *(medzsoszophurano)*
Alt	녀성저음 *(nyoszongdzsoum, "női mély hang")*	알토 *(altho)*
Tenor	남성고음 *(namszonggoum, "férfi magas hang")*	테너 *(theno)*
Bariton	남성중음 *(namszongdzsungum, "férfi közepes hang")*	바리톤 *(parithon)*
Basszus	남성저음 *(namszongdzsoum, "férfi mély hang")*	베이스 *(peiszu)*
Kukorica	강냉이 *(kangnengi)*	옥수수 *(okszuszu)*
Egyrészes ruha	동일옷 *(tongirot)*	원피스 *(vonphiszu)*
Kétrészes ruha	동강옷 *(tonggangot)*	투피스 *(thuphiszu)*
Karamell	기름사탕 *(kirumszathang, "olajos cukorka")*	캐러멜 *(kheromel)*
Helikopter	직승기 *(csikszunggi; "közvetlenül felszálló gép")*	헬리콥터 *(hellikhoptho)*
Kezelés, kezelhetőség	손다치기 *(szondacshigi)*	핸들링 *(hendulling)*
CD	알판 *(alphan)*[30]	디스크 *(tiszukhu)* vagy 씨디 *(ssidi)*
Videómagnó	재생기 *(cseszenggi)*	비디오 테이프 레코더 *(pidio theiphu rekhodo)*
Pitagorasz-tétel	세평방 정리 *(szephjongbang csongni)*	피타고라스의 정리 *(phithagoraszui csongni)*
Szabadrúgás	벌차기 *(polcshagi)*	프리킥 *(phurikhik)*
Fagylalt	얼음과자 *(orumgvadzsa)*	아이스크림 *(aiszukurim)*
Labdarúgókapus	문지기 *(mundzsigi)*	골키퍼 *(kolkhipho)*

Megjegyzések

1. Az átírás az Osiris-féle Helyesírás és a Keleti nevek magyar helyesírása útmutatásait követi. Az átírás nem kiejtési útmutató, a kiejtéshez lásd a koreai hangtan szócikket.

Jegyzetek

1. *Korean* (https://web.archive.org/web/20070212081300/http://www.ethnologue.com/14/show_iso639.asp?code=kor). *Ethnologue, 14th ed.*. [2007. február 12-i dátummal az eredetiből (http://www.ethnologue.com/14/show_iso639.asp?code=kor) archiválva]. (Hozzáférés: 2008. szeptember 25.)
2. *Hangul* (http://www.britannica.com/EBchecked/topic/254335/Hangul). Encyclopædia Britannica. (Hozzáférés: 2012. szeptember 14.)
3. eg Miller 1971, 1996, Starostin et al. 2003
4. eg Vovin 2008: 1
5. Trask 1996: 147-151
6. Rybatzki 2003: 57
7. Vovin 2008: 5
8. eg Martin 1966, 1990
9. eg Miller 1971, 1996
10. Sergei Starostin. „Altajskaja problema i projsozdenije japonszkogo jazika (The Altaic Problem and the Origins of the Japanese Language) (http://www.alib.ru/findp.php4?author=%D1%F2%E0%F0%EE%F1%F2%E8%ED&title=%C0%EB%F2%E0%E9%F1%EA%E0%FF+%EF%F0%EE%E1%EB%E5%EC%E0+%E8+%EF%F0%EE%E8%F1%F5%EE%E6%E4%E5%ED%E8%E5+%FF%EF%EE%ED%F1%EA%EE%E3%EE+%FF%E7%FB%EA%E0+)”.
11. Vovin 2008
12. Whitman 1985: 232, szintén megtalálható itt: Martin 1966: 233
13. Vovin 2008: 211-212
14. *제 2항* (https://web.archive.org/web/20120807175146/http://korean.kbs.co.kr/speak/study/speak_rule2.php) (koreai nyelven). KBS. [2012. augusztus 7-i dátummal az eredetiből (http://korean.kbs.co.kr/speak/study/speak_rule2.php) archiválva]. (Hozzáférés: 2012. szeptember 19.)
15. Gökmen, M. Ertan. „THE AESTHETIC FEATURES OF KOREAN ALPHABETIC SYSTEM-HANGUL (http://dergiler.ankara.edu.tr/dergiler/27/762/9688.pdf)”. *Dil Dergisi* (137), 64-71. o, Kiadó: Ankara Üniversitesi Türkçe ve Yabancı Dil Araştırma ve Uygulama Merkezi TÖMER. DOI:10.1501/Dilder_0000000077 (https://dx.doi.org/10.1501/Dilder_0000000077). ISSN 1300-3542 (https://www.worldcat.org/search?q=n2:1300-3542). (Hozzáférés ideje: 2012. szeptember 27.)
16. *Developing OpenType Fonts for Korean Hangul Script (1 of 3): Introduction* (https://web.archive.org/web/20120202092414/http://www.microsoft.com/typography/OpenType%20Dev/hangul/intro.mspx#). Microsoft. [2012. február 2-i dátummal az eredetiből (https://www.microsoft.com/typography/OpenType%20Dev/hangul/intro.mspx) archiválva]. (Hozzáférés: 2012. szeptember 14.)
17. *Hunminjeongum Manuscript* (http://www.unesco.org/new/en/communication-and-information/flagship-project-activities/memory-of-the-world/register/full-list-of-registered-heritage/registered-heritage-page-8/the-hunmin-chongum-manuscript/#c187086). UNESCO. (Hozzáférés: 2012. szeptember 27.)
18. Witten, Ian H., David Bainbridge, David M. Nichols. *How to Build a Digital Library (https://books.google.com/books?id=HiJNbEy5f70C)*. Morgan Kaufmann, 383. o. (2009). ISBN 0123748577
19. Minkyoung Kim, J. D. Hilts. *Korean Phrasebook (https://books.google.hu/books?id=Obki2qTRIucC)*. Lonely Planet, 10. o. (2008). ISBN 9781740594912
20. Takesi Sibata (1979). „SOME SYNTACTIC SIMILARITIES BETWEEN TURKISH, KOREAN, AND JAPANESE (http://www.jstor.org/stable/41927271)”. *Central Asiatic Journal* **23** (3/4), 293-296. o.
21. Jaehoon Yeon, Lucien Brown. *Korean: A Comprehensive Grammar (Routledge Comprehensive Grammars)*. Routledge, 1. o. (2011). ISBN 978-0415603850
22. Osváth Gábor. *Koreai nyelvkönyv*, 1. o. (2008). ISBN 9789630657945

23. Jason Srother. „Korean is virtually two languages, and that's a big problem for North Korean defectors (http://www.pri.org/stories/2015-05-19/korean-today-virtually-two-languages-and-thats-problem-north-korean-defectors)”, *Pri.org*, 2015. május 19. (Hozzáférés ideje: 2017. április 9.)
24. Fishman, Joshua. *Handbook of Language and Ethnic Identity: The Success-Failure Continuum in Language and Ethnic Identity Efforts*. Oxford University Press, 156–158. o. (2011)
25. Kaplan, R.B.. *Language and Language-in-Education Planning in the Pacific Basin*. Springer, 39–44. o. (2003)
26. *The Korean Language (https://books.google.com/books?id=NN-yIdLOkCoC&pg=PA309)*. SUNY Press, 309. o. (2000). ISBN 978-0-7914-4831-1
27. Cso Iszong: *남북한의 언어 차이* (http://www.tufs.ac.jp/ts/personal/choes/korean/nanboku/Snanboku.html), 1999. (Hozzáférés: 2017. április 9.)
28. „After 60 years of division, how do North Koreans say tractor? (https://web-beta.archive.org/web/20150710214555/https://www.nknews.org/2015/03/after-60-years-of-division-how-do-north-koreans-say-tractor)”, *NKNews.org*, 2015. március 25. (Hozzáférés ideje: 2017. április 9.)
29. „Sixty Years After Division, Korean Language Has Gone in Separate Directions (http://www.voanews.com/a/a-13-2009-03-16-voa49-68727402/409810.html)”, 2009. március 16. (Hozzáférés ideje: 2017. április 9.)
30. „“北서 南드라마 한번 빠지면 마약과 같다고 해” (http://www.dailynk.com/korean/read.php?cataId=nk05004&num=105701)”, *DailyNK*, 2015. április 1. (Hozzáférés ideje: 2017. április 9.)

Kapcsolódó szócikkek

- A koreai nyelv udvariassági rendszere
- Koreai betűzési ábécé

További információk

- Theiling.de (http://www.theiling.de/schrift/#hangeul): a koreai hangul gyakorlása

A lap eredeti címe: „https://hu.wikipedia.org/w/index.php?title=Koreai_nyelv&oldid=22354747”

A lap utolsó módosítása: 2020. március 11., 21:04